SECURITATEA UMANĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: VULNERABILITĂȚI SISTEMICE ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Inga GRIGORIU
Republica Moldova, Chișinău
Școala doctorală Științe Sociale, USM, doctorandă
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-7289-8624
e-mail: inga.grigoriu@da.md

Rezumat: Securitatea umană în Republica Moldova este marcată de interacțiunea complexă dintre crizele regionale și dezechilibrele interne. Prezentul studiu investighează vulnerabilitățile sistemice care afectează calitatea vieții cetățenilor și examinează oportunitățile de consolidare a securității umane în contextul inițierii negocierilor pentru aderarea la Uniunea Europeană. Printr-o abordare praxeologică, cercetarea evaluează eficiența mecanismelor instituționale și coerența politicilor publice aferente acestui domeniu. Metodologia adoptată combină analiza calitativă și cantitativă a documentelor emise de instituții naționale și internaționale relevante. Rezultatele indică persistența unor vulnerabilități structurale, alimentate de deficiențe de guvernanță, în pofida unui sprijin european substanțial. Datele furnizate de Biroul Național de Statistică privind creșterea sărăciei absolute și extreme, alături de constatările Curții de Conturi referitoare la utilizarea netransparentă a fondurilor externe, evidențiază principalele provocări care afectează securitatea umană. Analiza scoate în evidență riscurile generate de politizarea excesivă a asistenței europene și subliniază necesitatea recentrării politicilor publice pe bunăstarea individuală, în acord cu exigențele europene privind creșterea calității vieții în cadrul procesului de extindere. Concluziile generale ale studiului relevă că fără o reformă substanțială a guvernanței și o asumare clară a responsabilităților instituționale, securitatea umană va rămâne un obiectiv fragil. Totodată, integrarea europeană nu poate produce efecte sustenabile fără consolidarea coeziunii sociale și reducerea inegalităților persistente.

Cuvinte cheie: *Securitate umană, vulnerabilități sistemice, guvernanță, integrare europeană, politici publice, calitatea vieții, coeziune socială.*

HUMAN SECURITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: SYSTEMIC VULNERABILITIES AND OPPORTUNITIES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Abstract: Human security in the Republic of Moldova is shaped by the complex interaction between regional crises and internal imbalances. This study investigates the systemic vulnerabilities that affect citizens' quality of life and examines the opportunities to strengthen human security in the context of the launch of European Union accession negotiations. Through a praxeological approach, the research assesses the effectiveness of institutional mechanisms, and the coherence of public policies related to this domain. The adopted methodology combines qualitative and quantitative analysis of documents issued by relevant national and international institutions. The results indicate the persistence of structural vulnerabilities, fueled by governance deficiencies, despite substantial European support. Data provided by the National Bureau of Statistics on the rising levels of absolute and extreme poverty, along with findings from the Court of Accounts regarding the non-transparent use of external funds, highlight the main challenges affecting human security. The analysis underscores the risks arising from the excessive politicization of European assistance and emphasizes the need to refocus public policies on individual well-being, in accordance with EU requirements for improving quality

of life during the enlargement process. The general conclusions of the study reveal that without substantial governance reform and a clear assumption of institutional responsibilities, human security will remain a fragile goal. Moreover, European integration cannot generate sustainable outcomes without strengthening social cohesion and reducing persistent inequalities.

Keywords: *Human security, systemic vulnerabilities, governance, European integration, public policies, quality of life, social cohesion*

Introducere

Actualitatea temei. Într-un context internațional marcat de instabilitate geopolitică și crize suprapuse, securitatea umană devine o dimensiune esențială a politicilor publice și a construcției instituționale [1, p.203]. Conflictul militar aflat în proximitatea Republicii Moldova a generat o criză de securitate regională profundă, cu implicații multiple asupra echilibrului socio-economic și politic intern. În acest climat de incertitudine, vulnerabilitățile sistemice ale statului nostru - sociale, economice, de mediu, instituționale, politice s-au amplificat, afectând direct bunăstarea și demnitatea cetățenilor [2, p.1]. Securitatea umană, ca paradigmă centrată pe persoană, oferă un cadru analitic actual și relevant pentru înțelegerea provocărilor contemporane, dincolo de perspectiva tradițională a securității statale. Această abordare accentuează importanța protejării drepturilor fundamentale, consolidării coeziunii sociale și reducerii riscurilor generate de insecuritatea cotidiană [3].

Republica Moldova se află la intersecția unor influențe geopolitice divergente, oscilând istoric între orientarea spre valorile europene și atracția sferelor de influență estice. Invazia militară a Ucrainei de către Federația Rusă a accentuat tensiunile regionale și a redefinit prioritățile strategice ale statelor membre ale Uniunii Europene [4]. În acest context, obținerea statutului de stat candidat la aderare în iunie 2022 și decizia de deschidere a negocierilor cu Uniunea Europeană în decembrie 2023 marchează o etapă istorică pentru Republica Moldova [5]. Securitatea umană devine astfel un criteriu transversal esențial, întrucât procesul de integrare presupune nu doar ajustări legislative și instituționale, ci și îmbunătățirea concretă a calității vieții cetățenilor. Diminuarea vulnerabilităților sociale, reducerea inegalităților, garantarea accesului echitabil la servicii și promovarea coeziunii sociale sunt obiective-cheie ce condiționează succesul parcursului european [6].

Relevanța și importanța studiului. Tema cercetării propuse se încadrează în sfera preocupărilor actuale ale științelor politice, situându-se la intersecția dintre studiile de securitate, politicile publice și procesele de integrare regională. Din punct de vedere teoretic, lucrarea contribuie la consolidarea cadrului conceptual privind securitatea umană, prin analiza evoluției acestui concept în raport cu noile riscuri și vulnerabilități de natură socială, economică și instituțională. Abordarea interdisciplinară permite integrarea teoriilor despre statul de drept, guvernanță, drepturile omului și dezvoltarea durabilă, cât și oferirea unei perspective complexe asupra relației dintre securitate și integrare europeană. Analiza riscurilor sistemice la adresa securității umane, identificarea categoriilor vulnerabile, formularea unor recomandări adaptate contextului național pot sprijini instituțiile statului și actorii internaționali în procesul de elaborare și implementare a unor politici incluzive și eficiente. De asemenea, lucrarea poate constitui un instrument util pentru evaluarea impactului reformelor europene asupra condițiilor de trai ale populației și pentru dezvoltarea unui model național de evaluare a securității umane.

Gradul de cercetare a temei. Noțiunea de securitate umană a fost consacrată în plan internațional prin Raportul Dezvoltării Umane din 1994, elaborat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Spre deosebire de paradigma clasică, axată pe apărarea teritoriului național, securitatea umană propune o abordare integrată, multidimensională, care include securitatea

economică, alimentară, a sănătății, a mediului, personală, comunitară și politică [7, p. 22-33]. Deși prezentă tot mai frecvent în discursul internațional și în literatura de specialitate, această paradigmă rămâne relativ puțin explorată în contextul Republicii Moldova. Studiile existente se concentrează preponderent pe dimensiunile tradiționale ale securității - națională, energetică sau economică și, într-o oarecare măsură mai puțin din perspectiva securității umane care să combine calitatea vieții, accesul la servicii esențiale, protecția socială, coeziunea comunitară sau incluziunea grupurilor vulnerabile, securitatea politică și economică a persoanei. Din care fapt, cercetările aplicate care integrează metodologia securității umane în analiza procesului de integrare europeană a Republicii Moldova sunt limitate sau fragmentare.

Literatura internațională oferă, însă, modele conceptuale și instrumente de evaluare care pot fi adaptate spațiului național [8]. Exemple relevante provin din studii realizate în țări aflate în tranziție sau în proces de aderare la Uniunea Europeană ce oferă un cadru comparativ valoros [9-12]. În Republica Moldova, unele instituții academice și organizații internaționale au inițiat analize privind calitatea vieții, reziliența socială sau vulnerabilitățile umane, însă aceste demersuri nu au fost încă integrate într-o viziune sistemică, praxeologică și ancorată în perspectivele politice ale extinderii europene [13]. Prin urmare, tema propusă răspunde unei nevoi reale de aprofundare științifică și de corelare între cercetarea teoretică și provocările de guvernanță actuale.

Scopul cercetării. Studiul urmărește identificarea principalelor vulnerabilități sistemice ce afectează securitatea umană în Republica Moldova și analiza modului în care acestea pot fi diminuate în contextul procesului de integrare europeană.

Obiectivele specifice ale studiului Clarificarea cadrului conceptual privind securitatea umană, cu evidențierea elementelor definitorii relevante pentru contextul Republicii Moldova; Prezentarea succintă a indicatorilor utilizați pentru măsurarea securității umane, cu accent pe relevanța lor pentru studiul de față; Analiza cadrului normativ și instituțional privind securitatea umană în Republica Moldova; Identificarea riscurilor și vulnerabilităților interne care afectează securitatea umană la nivel național, cu accent pe componentele specifice ale acesteia.

Ipoteza de lucru. Se presupune că, în pofida parcursului european al Republicii Moldova, securitatea umană rămâne vulnerabilă din cauza unor dezechilibre sistemice persistente, care afectează atât calitatea vieții, cât și coeziunea socială. Aceste vulnerabilități sunt amplificate de deficiențele în guvernanță, nivelul redus de reziliență socială și decalajele socio-economice dintre regiuni.

Structura studiului. Articolul este structurat în trei compartimente analitice, care abordează dimensiuni esențiale ale temei investigate. Primul compartiment examinează fundamentarea teoretico-conceptuală a securității umane, principalele sale componente conform cadrului ONU, precum și adaptarea acestuia la specificul Republicii Moldova. Al doilea compartiment este dedicat analizei vulnerabilităților sistemice care afectează securitatea umană în Republica Moldova, incluzând aspecte precum inegalitățile sociale, sărăcia multidimensională, migrația, excluderea socială și corelația acestora cu nivelul de dezvoltare umană și coeziunea socială. Sunt analizate, de asemenea și politicile publice relevante pentru domeniul securității umane, cu accent pe rolul administrației publice și al actorilor non-statali în promovarea acesteia. Secțiunea de discuții integrează rezultatele obținute și oferă o interpretare coerentă a acestora. Concluziile sintetizează principalele constatări ale studiului și conturează direcții viitoare de cercetare.

Metodologia aplicată. Pentru atingerea obiectivelor propuse, cercetarea se bazează pe o abordare praxeologică, ce permite investigarea modului în care politicile și mecanismele instituționale existente contribuie la gestionarea riscurilor și vulnerabilităților asociate securității umane în Republica Moldova, cu accent pe perioada de preaderare la Uniunea Europeană.

Praxeologia oferă cadrul adecvat pentru analizarea acțiunilor sociale, instituționale și politice în raport cu eficiența și coerența acestora în protejarea individului și a comunităților.

Totodată, abordarea metodologică este una mixtă, care combină analiza calitativă a politicilor publice și a cadrului normativ cu analiza cantitativă a datelor statistice și a sondajelor recente. Lucrarea are un caracter predominant calitativ, prin examinarea documentelor, studiilor, rapoartelor și strategiilor relevante elaborate de instituții naționale și internaționale, precum: Raportul privind reziliența socială (ICJPS, 2024) [14], Indicele Dezvoltării Umane (IDU, 2022) [15], Quality of Life Survey (2024) [13], Analiza sărăciei multidimensionale (2023) [16] etc.

Limitele și delimitările metodologice ale lucrării sunt concentrarea pe cazul Republicii Moldova, fără a include comparații transnaționale detaliate, dar face trimiteri selective la bune practici europene pentru validarea concluziilor. Analiza se axează pe perioada 2020–2025, corespunzătoare etapelor-cheie ale parcursului de integrare europeană. De asemenea, cercetarea este limitată de disponibilitatea datelor actualizate privind anumite dimensiuni ale securității umane, în special la nivel local.

Rezultatele cercetării:

1.1 Fundamente teoretico-conceptuale ale securității umane: de la cadrul global la realitățile Republicii Moldova

Conceptul de securitate umană a fost formulat în anii 1990 ca răspuns la limitările paradigmei tradiționale de securitate, axată predominant pe stat, suveranitate și apărarea granițelor. Odată cu publicarea Raportului privind Dezvoltarea Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) din 1994, securitatea umană a fost definită ca protejarea „elementelor esențiale ale vieții umane" împotriva amenințărilor critice, într-un mod compatibil cu libertatea și demnitatea individului [7, p. 3]. Schimbarea de paradigmă a adus în prim-plan persoana și a subliniat nevoia de a răspunde nu doar riscurilor militare, ci și celor conexe activităților sale zilnice. Cadrul conceptual promovat de ONU identifică șapte dimensiuni interdependente ale securității umane: economică, alimentară, a sănătății, de mediu, personală, comunitară și politică. Această abordare holistică reflectă complexitatea amenințărilor contemporane și necesitatea unor politici integrate care să permită dezvoltarea liberă, echitabilă și durabilă a ființei umane [7, p. 22-33].

Contribuția mediului academic în conceptualizarea noțiunii de securitate umană este una incontestabilă, prin care paradigma a fost extinsă și consolidată pe multiple dimensiuni teoretice și aplicative. Cercetătorii au explorat relația dintre dezvoltare și libertate, au definit conexiunile dintre dezvoltarea umană și securitatea umană, au analizat impactul conflictelor moderne, al schimbărilor climatice și al biopoliticii asupra indivizilor și comunităților. Studiile experților au contribuit la dezvoltarea unor cadre conceptuale riguroase, au oferit perspective critice asupra aplicabilității practice a conceptului și au fundamentat legătura dintre securitatea umană, drepturile omului, guvernanța globală și protecția internațională. Totodată, spațiul academic a pus accent pe importanța incluziunii sociale, egalității de gen și a consolidării păcii, conturând astfel o abordare multidimensională și interdisciplinară a securității umane [17, p. 83-104].

În cazul Republicii Moldova, adaptarea conceptului de securitate umană în literatura de specialitate presupune luarea în considerare a unor factori specifici contextului post-sovietic, cum ar fi tranziția dificilă la economia de piață, vulnerabilitatea socială extinsă, migrația masivă, fragilitatea instituțională, polarizarea politică și alte dimensiuni. În această ordine de idei, poziționarea geostrategică a țării la frontiera estică a Uniunii Europene amplifică importanța securității umane în procesul de integrare europeană, mai ales în contextul crizelor regionale recente, precum războiul din

Ucraina. Deopotrivă importantă este fundamentarea conceptuală a securității umane în Republica Moldova ce necesită o abordare contextualizată, în măsură să reflecte atât provocările structurale moștenite din trecut, cât și oportunitățile emergente asociate procesului de integrare europeană. Prin urmare, conceptul poate deveni un instrument analitic util în evaluarea politicilor publice și a capacității statului de a proteja și promova bunăstarea cetățenilor săi.

În contextul demarării negocierilor Republicii Moldova privind aderarea la Uniunea Europeană, aplicarea reală a concepției poate consolida stabilitatea internă, asigura drepturile fundamentale ale cetățenilor, să contribuie la dezvoltarea durabilă, creșterea calității vieții și încrederea în instituțiile naționale. Mai multe inițiative internaționale oferă repere utile în acest sens. Contribuțiile Japoniei, Canadei, dar și doctrina securității umane promovată de Uniunea Europeană [17, p. 25-26], centrată pe prevenirea conflictelor, protejarea populației și dezvoltarea durabilă, pot fi adaptate și în Republica Moldova, astfel să sprijine procesele de guvernanță participativă, incluziune socială și coeziune teritorială. În această lumină, securitatea umană devine nu doar un ideal teoretic, ci un instrument practic pentru gestionarea vulnerabilităților și accelerarea procesului de integrare în Uniunea Europeană.

Totuși, eficiența intervențiilor externe și a politicilor publice depinde în mod esențial de distribuția transparentă, echitabilă și bazată pe nevoi reale a resurselor. Rapoartele Curții de Conturi a Republicii Moldova indică existența unor deficiențe majore în gestionarea fondurilor externe, inclusiv lipsa unor criterii clare de alocare și carențe în mecanismele de control [18]. Astfel de disfuncționalități alimentează inegalități sociale și regionale, afectează negativ securitatea umană și încrederea cetățenilor în instituții. Integrarea coerentă a conceptului de securitate umană în agenda națională poate contribui decisiv la reducerea vulnerabilităților sistemice și la accelerarea procesului de integrare europeană. Direcțiile trasate de PNUD, adaptate la contextul moldovenesc și susținute de politici publice eficiente, pot orienta Republica Moldova către un model de dezvoltare sustenabilă, centrat pe bunăstarea și demnitatea ființei umane.

1.2 Vulnerabilități sistemice și factori determinanți ai insecurității umane în Republica Moldova

Securitatea umană în Republica Moldova este profund influențată de un ansamblu de vulnerabilități sistemice, manifestate la nivel structural și care afectează direct calitatea vieții cetățenilor. Aceste vulnerabilități sunt interdependente, reflectă disfuncționalități persistente în domenii esențiale precum echitatea economică, accesul la servicii publice de bază, protecția socială, participarea politică, coeziunea socială și echilibrul demografic. Unul dintre cei mai presanți factori îl reprezintă inegalitățile sociale și economice, agravate de o distribuție inechitabilă a resurselor, decalaje semnificative între mediul urban și cel rural, precum și de politici publice fragmentate, adesea reactive, slab corelate cu realitățile comunităților.

Conform Indexului Dezvoltării Umane (2022) [15] și raportului Quality of Life – Republic of Moldova(2024) [13], accesul la sănătate, educație și infrastructură variază substanțial între regiuni, contribuie la marginalizarea unor categorii vulnerabile, în special persoanele în vârstă și populația rurală. Sărăcia multidimensională rămâne o problemă cronică, care depășește dimensiunea veniturilor și include lipsa accesului la locuire decentă, apă potabilă, energie, educație și servicii medicale. Potrivit analizei din 2023 [16], această formă de sărăcie afectează în mod disproporționat copiii și familiile monoparentale. Datele Biroului Național de Statistică (2024) indică o agravare a situației: rata sărăciei absolute a crescut la 33,6%, iar cea a sărăciei extreme a ajuns la 15,5%.

Un alt determinant major este migrația externă de amploare, care a redus constant populația activă și a generat dezechilibre demografice profunde. Efectele acestui fenomen sunt multiple:

destrămarea rețelelor comunitare, intensificarea riscului de sărăcie intergenerațională, presiuni asupra sustenabilității sistemelor publice de protecție socială și sănătate. Totodată, fragilitatea coeziunii sociale este accentuată de percepția unei justiții selective, polarizarea discursului politic și nivelul scăzut de încredere în instituțiile statului. Aceste fenomene sporesc insecuritatea percepută la nivel personal și comunitar, cât și subminează capacitatea colectivă de reacție la crize [14, p. 161-171].

Promovarea securității umane în Republica Moldova depinde esențial de capacitatea instituțională a statului și de calitatea guvernanței. Deși cadrul normativ și arhitectura instituțională au cunoscut o aliniere treptată la standardele internaționale privind dezvoltarea umană și drepturile fundamentale, persistă provocări importante în ceea ce privește coordonarea interinstituțională, implementarea coerentă a politicilor, asigurarea sustenabilității și evaluarea impactului acestora. Documentele strategice, precum Strategia Națională de Dezvoltare Moldova Europeană 2030, Planul Național de Dezvoltare, Programul de activitate al Guvernului, Planul Național „Construim Moldova Europeană" și altele, reflectă angajamente clare în direcția reducerii sărăciei, consolidării coeziunii sociale și extinderii accesului la servicii publice [19]. Cu toate acestea, implementarea este limitată de resurse financiare insuficiente sau utilizate netransparent, lipsa personalului calificat în administrație și mecanisme slabe de monitorizare și evaluare.

Administrația publică locală deține un rol-cheie în identificarea nevoilor comunitare și furnizarea de servicii esențiale [20], dar eficiența sa este afectată de dependența financiară de bugetul central și de inegalitățile regionale în capacitatea administrativă [21]. Procesul de descentralizare rămâne incomplet, ceea ce diminuează capacitatea de reacție la vulnerabilități locale. Deși Republica Moldova a avansat în adoptarea unui cadru legal adecvat și în cooperarea cu partenerii internaționali, transformarea acestor angajamente în rezultate tangibile pentru populație necesită reforme structurale de profunzime și o voință politică constantă.

Un exemplu relevant în acest sens este pachetul de sprijin financiar în valoare de 1,9 miliarde de euro, aprobat de Parlamentul European la 11 martie 2025. Structurat în 520 de milioane de euro sub formă de granturi și 1,5 miliarde de euro în împrumuturi cu dobândă redusă, acest sprijin este condiționat de implementarea Agendei de Reforme convenite cu Uniunea Europeană. Obiectivele includ modernizarea infrastructurii, îmbunătățirea serviciilor publice, atragerea investițiilor, consolidarea statului de drept și respectarea normelor democratice. Debursarea fondurilor va fi etapizată, în funcție de progresele înregistrate în domeniile-cheie. Acest sprijin se înscrie în logica condiționalității specifice procesului de extindere al UE și constituie un test esențial pentru capacitatea instituțională și angajamentul politic al Republicii Moldova [2]. Astfel, un aspect esențial al contextului financiar și geostrategic în care se desfășoară procesul de aderare al Republicii Moldova la Uniunea Europeană îl reprezintă instrumentele de sprijin oferite de instituțiile europene, precum și condiționalitățile aferente. În acest sens, Regulamentul (UE) 2025/535 al Parlamentului European și al Consiliului, prin care este instituit Mecanismul de reformă și creștere pentru Republica Moldova [2], prevede aplicarea unei rate de provizionare de 9% pentru împrumuturile acordate. Această prevedere tehnică reflectă, în fapt, percepția unui grad de risc semnificativ asociat capacității Republicii Moldova de a gestiona eficient sprijinul financiar și de a asigura rambursarea sustenabilă a datoriilor externe.

Stabilirea ratei de provizionare la 9% alocă o parte din pachetul financiar total pentru acoperirea potențialelor pierderi, reducând, în consecință, volumul efectiv de fonduri disponibile pentru finanțarea reformelor. Deși această practică este una comună în cadrul politicii de vecinătate, aplicarea sa în cazul Republicii Moldova transmite un semnal clar privind necesitatea consolidării capacității administrative, a disciplinei bugetare și a guvernanței economice. În mod concret, resursele financiare nerambursabile

devin condiționate de performanța în domeniul reformelor structurale, ceea ce plasează autoritățile naționale și locale într-un proces de evaluare continuă. Iar din perspectiva capacității de absorbție a fondurilor europene, această măsură obligă Republica Moldova să accelereze implementarea reformelor instituționale, în special în domeniile administrației publice, combaterii corupției și managementului financiar. În lipsa unor progrese concrete, există riscul ca sprijinul să fie oferit preponderent sub formă de împrumuturi, ceea ce accentuează gradul de îndatorare externă al statului și reduce eficiența finanțărilor din perspectiva dezvoltării durabile.

Totodată, această rată de provizionare este și o expresie a abordării geostrategice a Uniunii Europene, care, deși recunoaște statutul de stat candidat al Republicii Moldova, continuă să evalueze performanța acesteia în baza mecanismelor aplicate și altor state din Parteneriatul Estic. Astfel, integrarea europeană devine condiționată nu doar de voința politică declarativă, ci și de capacitatea de a produce rezultate concrete și măsurabile în plan economic și instituțional. În acest context, autoritățile naționale sunt puse în fața unei duble responsabilități: pe de o parte, trebuie să demonstreze o gestiune financiară prudentă și eficientă, capabilă să reducă riscurile percepute la nivel european; pe de altă parte, sunt chemate să promoveze politici care să permită valorificarea integrală a sprijinului european în beneficiul cetățenilor, fără a periclita sustenabilitatea datoriei publice. Experiența unor state membre ale UE, în care descentralizarea reală și autonomia locală susțin coeziunea economică și socială, poate servi drept model pentru consolidarea capacității interne a Republicii Moldova de a face față provocărilor aderării.

Prin urmare, rată de provizionare de 9% nu trebuie percepută exclusiv ca o constrângere, ci ca un mecanism de stimulare a responsabilității instituționale și a calității reformelor, în logica unei apropieri reale și sustenabile de standardele Uniunii Europene.

Discuții: Condiționarea asistenței financiare europene pentru perioada 2025–2027 scoate în evidență o serie de vulnerabilități sistemice care pot compromite eficiența și sustenabilitatea acestui sprijin, în special în contextul fragilității instituționale persistente în Republica Moldova. În primul rând, dependența cronică de fondurile externe, corelată cu capacitatea redusă a administrației de a genera politici publice coerente și de a implementa reforme reale, generează riscul perpetuării unui mecanism de „simulare a progresului”. Deficiențele de coordonare interinstituțională, lipsa unui sistem robust de monitorizare și absorbție a fondurilor, precum și insuficiența personalului calificat contribuie la întârzieri semnificative în implementare sau chiar la blocaje administrative.

În al doilea rând, condiționalitățile legate de democrație, statul de drept și buna guvernare devin teste de stres într-un sistem politic polarizat, în care percepția unei justiții selective, nivelul scăzut de încredere în instituțiile publice și interferența politicului în actul administrativ fragilizează și mai mult cadrul de acțiune. În lipsa unei justiții cu adevărat independente și a unei administrații depolitizate, riscurile de neconformitate cu cerințele europene cresc considerabil, ceea ce poate compromite nu doar sprijinul extern, ci și parcursul de integrare europeană.

În al treilea rând, presiunea de a produce rezultate rapide și cuantificabile, cum ar fi crearea de locuri de muncă, modernizarea serviciilor publice sau atragerea de investiții, poate duce la adoptarea unor măsuri superficiale și la prioritizarea proiectelor „vizibile”, în detrimentul celor strategice, orientate spre reducerea sărăciei multidimensionale, combaterea excluziunii sociale sau consolidarea rezilienței comunităților vulnerabile. Astfel, impactul real asupra securității umane rămâne limitat, iar vulnerabilitățile structurale, precum inegalitățile sociale, migrația externă masivă, dezechilibrele demografice și lipsa infrastructurii esențiale în mediul rural, nu sunt abordate în mod sistemic.

În acest context, pachetul de sprijin financiar european, deși esențial, riscă să devină ineficient sau chiar contraproductiv, în absența unei reforme profunde a guvernanței interne, a consolidării capacităților instituționale și a unei viziuni strategice integrate privind dezvoltarea umană. Mai mult, fără o descentralizare reală și fără autonomie financiară consolidată la nivelul administrației publice locale, eforturile de îmbunătățire a calității vieții și de asigurare a securității umane nu vor putea fi susținute pe termen lung. Prin urmare, sprijinul financiar internațional trebuie dublat de voință politică autentică, coerență strategică și implicarea activă a tuturor actorilor relevanți - stat, societate civilă, comunități locale și parteneri internaționali, pentru a transforma vulnerabilitățile actuale în oportunități reale de dezvoltare durabilă.

Concluzii: Prezentul articol a urmărit investigarea vulnerabilităților sistemice care limitează capacitatea Republicii Moldova de a consolida securitatea umană, prin analiza riscurilor asociate condiționalităților impuse de Uniunea Europeană în raport cu capacitatea instituțională de absorbție a asistenței financiare externe, în contextul provocărilor socio-economice interne.

Rezultatele cercetării au elucidat o serie de disfuncționalități instituționale semnificative, printre care centralizarea excesivă a procesului decizional, deficitul de personal calificat în administrația publică și popularea cu personal loializat politic, cât și absența unui mecanism coerent de coordonare interinstituțională. Aceste deficiențe afectează în mod grav capacitatea de valorificare eficientă a fondurilor externe și pun în pericol coerența procesului de reformă. Totodată, persistă disparități regionale accentuate, care afectează inechitabil accesul populației la servicii publice esențiale, oportunități economice și mecanisme de protecție socială.

În acest context, condiționalitățile europene referitoare la statul de drept, buna guvernare și reziliența economică riscă să devină surse de tensiune sistemică, în loc de motoare ale transformării. Instabilitatea politică, instrumentalizarea resurselor externe în scopuri electorale și absența unui consens strategic intern erodează credibilitatea reformelor și compromit eficiența cooperării cu Uniunea Europeană.

Analiza realizată în cadrul articolului subliniază necesitatea redefinirii arhitecturii interne de guvernanță, prin profesionalizarea administrației publice, consolidarea autonomiei locale și descentralizarea bugetară. Aceste măsuri sunt esențiale pentru orientarea sprijinului extern către proiecte cu valoare adăugată strategică, capabile să genereze transformări durabile în sfera securității umane.

Integrarea europeană nu trebuie înțeleasă ca un simplu proces de aliniere instituțională, ci ca un efort profund de reformare a statului și de reconstrucție a contractului social. Acest proces implică formularea și implementarea unor politici publice coerente, participative și centrate pe cetățean, în care securitatea umană devine atât o finalitate a dezvoltării, cât și un reper fundamental în evaluarea progresului național.

Referințe bibliografice:

1. Sprincean, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. In: Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală, 1 decembrie 2023. Chișinău: CEP USM, 2023, Volum 1, p. 202-209.
2. Regulamentul (UE) 2025/535 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 martie 2025 de instituire a Mecanismului de reformă și creștere pentru Republica Moldova PE/1/2025/REV/1. In: Jurnalul Uniunii Europene, JO L, 2025/535, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2025/535/oj
3. Baru, S. Mahbub ul Haq and Human Development: A Tribute. In: Economic and Political Weekly, 1998; 33(35), 2275–2279. Disponibil: http://www.jstor.org/stable/4407121
4. Cebotari, S. Impactul războiului din Ucraina asupra Politicii de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene. In: Moldoscopie, 2023, nr. 2 (99). CZU 327(4), DOI https://doi.org/10.52388/1812-2566.2023.2(99).02
5. European Commission. Republic of Moldova 2023 Report. [online]. Disponibil: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d8ef3ca9-2191-46e7-b9b8-946363f6db91_en?filename=SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf.

6. Parlamentul European. PE solicită începerea negocierilor cu Republica Moldova pentru aderarea la UE. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2023/10/press_release/20230929IPR06137/20230929IPR06137_ro.pdf.
7. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report. New Dimensions of Human Security. New York: Oxford University Press, 1994; 136 p. ISBN 0-19-509170-1. Disponibil: https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostats.pdf
8. Terminski, B. The Concept of Human Security: A Comprehensive Bibliography (March 10, 2013). Occassional Research Paper, No 5/2013, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2250341 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2250341
9. Morari, C. Dimensiunile externe și interne în procesul de integrare europeană. Cazul Republicii Moldova. tz. de doct. în științe politice. [online] Chișinău, 2017. 173 p.
10. Keiko, B. R. Unveiling the Non-Material Aspects of Croatia's Accession to the European Union. [online]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/349607202_Unveiling_the_Non-Material_Aspects_of_Croatia's_Accession_to_the_European_Union/link/ (vizitat 19.02.2025).
11. Jović, D. (2006). Croatia and the European Union: a long delayed journey. In: Journal of Southern Europe and the Balkans, 8(1), p. 85–103. https://doi.org/10.1080/14613190600595598 [online]. Disponibil: https://dspace.stir.ac.uk/bitstream/1893/869/1/Jovic%20JSEB%20Vol%208%20No%201%20April%202006.pdf (vizitat 20.02.2025)
12. Marsic, T. Assessing the negotiation experience: quick accession or good representation? În: K. Ott (Ed.), Croatian accession to the European Union. Vol. 4, 2006. The challenges of participation (pp. 29-56). Zagreb: Institute of Public Finance, Zagreb.
13. Data for Impact. Quality of Life Survey – Republic of Moldova, 2024. USAID: University of North Carolina at Chapel Hill, 2024. 96 p. Disponibil: https://data4impactproject.org/ro/publications/quality-of-life-survey-republic-of-moldova/
14. ICJPS. Raport științific la tema„Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman: perspective regionale și naționale în contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană (raport elaborat în baza cercetărilor sociologice calitative)", 2024. Disponibil: https://icjp.asm.md/sites/default/files/studiu/raport_intermediar_subprogram_01.05.01_icjps_al_usm.pdf
15. PNUD Moldova. Inegalitățile și șocurile multidimensionale ar putea limita dezvoltarea umană în Moldova, 2024. Disponibil: https://www.undp.org/ro/moldova/press-releases/inegalitatile-si-socurile-multidimensionale-ar-putea-limita-dezvoltarea-umana-moldova-potrivit-unui-raport-pnud (vizitat 07.01.2025)
16. Biroul Național de Statistică și PNUD/ elaborare: Aurelia Spătaru [et al.]. Analiza sărăciei multidimensionale în Republica Moldova în anul 2022: Raport analitic. Chișinău: Biroul Național de Statistică, 2024 – 52 p. Statistica Moldovei/Biroul Național de Statistică, ISBN 978-9975-53-418-5. ISBN 978-9975-177-37-5 (PDF) 338:316.42(478) A 48.
17. Sprîncean, S. Securitatea umană și bioetica. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017; 304 p. ISBN 978–9975–53–589–2.
18. CCRM. Curtea de Conturi: Fonduri externe în valoare de 2,63 miliarde de euro, gestionate defectuos [online]. Disponibil https://ccrm.md/index.php/ro/curtea-de-conturi-fonduri-externe-in-valoare-de-263-82_93471.html
19. Cancelaria de Stat. Raport de progress privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă în Republica Moldova, 2024. Chișinău, 214 p. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_odd_2024.pdf
20. Descentralizarea: calea spre modernizare a Republicii Moldova: Materialele conferinței internaționale, 17-18 decembrie, 2015 / coord.: Mihai Roșcovan, Sergiu Burcă, Maria Bâlici. – Chișinău: S. n., 2016 (Î.S. „Tipografi a Centrală"). – 158 p.
21. Reforma Administrației Publice Locale – Modelul CALM (note conceptuale). Disponibil: https://www.calm.md/wp-content/uploads/2021/02/ModelulCALM-Reforma-APL.pdf